NUPI

20

Hvor hender det?

29. mars 2004 ● Årgang: 2003–2004 ● Red.: Ivar Windheim

Regionalt samarbeid: Østersjørådet

Gry Tinde

I Europa finner vi mange større eller mindre regionale partnerskap som viser at et regionenes Europa er i ferd med å vokse fram. Innimellom kan regioner ha et større samkvem med tilstøtende regioner i naboland enn med regioner i eget land. Hovedtankene bak slikt regionalt samarbeid kan være et ønske om økonomisk vekst, om økt demokrati og medbestemmelse eller et ønske om å forsterke eller gjenoppfriske identiteter over landegrensene. I flere tilfeller kan vi se representanter for indre regioner (for eksempel fylker, Länder, län osv.) gå «utenfor sine egne stater» og bruke regionalt samarbeid som kanal for påvirkning i Brussel og overfor EU. I Nord-Europa har Barentssamarbeidet og Østersjøsamarbeidet vokst fram det siste tiåret. Utviklingen av regionalt samarbeid kan forstås som et samspill mellom forskjellige nivåer i politikken – europeisk, nasjonalt og regionalt.

- **Hva er Østersjørådet?**
- **Hvorfor samarbeider 11 land i Nord-Europa i Østersjørådet?**
- **Hva består samarbeidet i?**

Siden begynnelsen av 1990-årene er landsdeler, fylkeskommuner og kommuner blitt aktører i norsk utenrikspolitikk. De fremmer sine interesser både gjennom gamle etablerte nettverk, som Nordisk Ministerråd, Europarådet, Nordsjøkommisjonen og andre multilaterale nettverk, og gjennom nyere regionale fora som Barentsrådet og Østersjørådets tilknyttede organisasjon Østersjølandenes sub-regionale samarbeid (BSSSC). Alle norske fylkeskommuner deltar i østersjøsamarbeidet gjennom BSSSC. Bergen og Kristiansand er foreløpig de eneste norske byene som er med blant de over 100 byene i Unionen av baltiske byer (UBC). Det blir stadig vanskeligere å sette klare skiller mellom overnasjonal, nasjonal, regional og lokal politikk. Politisk innflytelse søkes på tvers av statsgrenser og med organer på samme nivå – fylker med län osv.

Hvilke land deltar i Østersjøsamarbeidet?

Fotomontasje med utsnitt fra noen byer ved Østersjøen: Stockholm, Tallinn, Lübeck, Riga og St. Petersburg

Regionalt samarbeid: Østersjørådet

«Regionalt samarbeid om en bærekraftig utvikling er et viktig statlig virkemiddel. Mange faktorer som bestemmer utviklingen i Norge, påvirkes av forhold utenfor landets grenser. Norge har historisk et nært samarbeid med våre nordiske naboer. I dag er dessuten EU-landene, Russland og Østersjø-statene viktige samarbeidsland.» Miljøverndepartementet

Gjør greie for historiske eksempler på samarbeid mellom land ved Østersjøen.

Østersjøsamarbeidet og EU

Det regionale samarbeidet medvirker til å bygge opp kompetanse, nettverk og forståelse for deltakerne i samarbeidet, særlig i fylkeskommunene. Østersjøområdet er viktig også for EU i forholdet til Russland og for utvidelsen av EU østover. Fra 2004 vil de fleste deltakerlandene i Østersjøsamarbeidet også være medlemmer av EU. Det regionale samarbeidet i Østersjørådet med andre EU-land vil kunne styrke de nye medlemslandenes deltakelse i EU og bidra til større samlet tyngde for «den nordlige flokken» i EU. Samtidig vil et EU som ønsker å utvikle sin såkalte nordlige dimensjon, der forholdet til Nordvest-Russland står sentralt, kunne ha stor nytte av Østersjøsamarbeidet. Østersjørådet er en etablert møteplass hvor regionale behov, prioriteringer og initiativ kommer til uttrykk. En styrke ved Østersjøsamarbeidet er ikke minst de mange forbindelsene på lavere nivå – mellom kommuner, fylker osv. Dette ligger tett opp til viktige tanker i EU om mest mulig nærhet til folks hverdag.

Østersjørådet

Østersjørådet ble opprettet i 1992 og var det første regionale forumet for dialog og samarbeid som kom i stand på tvers av den kalde krigens skille mellom øst og vest. Siden kom Barentsrådet i 1993 og Svartehavsrådet i 1994. Østersjørådet er et mellomstatlig forum med 11 medlemsland: Danmark, Estland, Finland, Island, Latvia, Litauen, Norge, Polen, Russland, Sverige og Tyskland. Også EU-kommisjonen er representert. Rådet har ingen overnasjonal myndighet.

Mange var glade for å kunne sette i gang dette mellomstatlige samarbeidet, noe som hadde vært en umulighet under den kalde krigen. Initiativet har utviklet seg til å bli et mylder av samarbeidsformer på ulike nivåer og på kryss og tvers i regionen. Viktige felt er økonomi, demokrati, utdanning, helse, utsatte barn, kultur, sivil sikkerhet, organisert kriminalitet, miljø, energi, IT, atomsikkerhet, ungdom, grensekontroll, transport og frivillige organisasjoner. Østersjørådet kan virke som et lite FN, men fungerer ikke som FN etter noen egen traktat eller med en stor organisasjon. Et sekretariat med 12 ansatte ble etablert i Stockholm i 1998. Rådet har ikke et eget prosjektbudsjett. Medlemslandene velger selv hvilke aktiviteter de ønsker å bidra til.

Regionalt samarbeid: Østersjørådet

Gjør greie for hvordan Østersjøsamarbeidet kan understøtte de nordeuropeiske landenes posisjon i EU.

Diskuter hvordan Østersjøsamarbeidet kan ses i sammenheng med globalisering og internasjonalisering.

Lite kjent

Østersjørådet er et av de mindre påaktede eksemplene på internasjonalt regionalt samarbeid. Med sitt brede virkefelt og mange samarbeidsprosjekter er Østersjørådet likevel en av de mange mindre brikkene som til sammen utgjør et viktig kitt mellom landene i Europa. Østersjørådet dreier seg om det meste av samfunnsmessig betydning, bortsett fra forsvarspolitikk. Det omfattende praktiske arbeidet under Østersjø-paraplyen har stor innvirkning på folks liv i regionen. Norge har vært medlem siden starten i 1992 og bidrar økonomisk og praktisk til en rekke av Østersjørådets aktiviteter. Samtidig er det ofte slik i internasjonal politikk at et til dels rutinepreget samarbeid, der det blir arbeidet etter enighetsprinsippet, ikke havner på avisenes førstesider. Konfliktstoff «selger bedre».

Bare de færreste kjenner til hvilke muligheter for kontakt og samarbeid med våre naboer som finnes i Østersjørådets mange nettverk. Slik kontakt skaper kunnskap, arbeidsplasser, kulturutveksling, trygghet og trivsel. Interessen blant ungdom i Baltikum, Polen og Russland til å studere eller jobbe i Norden er stor og større enn interessen den andre veien. Vi kan derfor spørre om ikke nordiske ungdommer går glipp av noe om de ikke tar veien til Gdansk, Tallinn eller St. Petersburg for å studere eller oppleve alt disse byene og deres borgere kan tilby.

Utfordringer

Østersjørådet konkurrerer med mange andre internasjonale samarbeidsfora om oppmerksomhet. Østersjørådet kjemper om oppmerksomheten med organisasjoner som FN, EU, Europarådet og OSSE. Hvordan kan man skape interesse for et samarbeid med andre land? Historiske, politiske og språklige forskjeller legger ytterligere hindre i veien for Østersjøsamarbeidet. Utvilsomt gjelder det å skape visjoner og prosjekter som fenger og gagner alle medlemsland, og som de også er villige til å finansiere. En drivkraft bak Østersjørådet har vært å styrke utviklingen av demokratiene i Baltikum, Russland og Polen. De som driver Østersjørådets politiske arbeid framover, kan gjennom dette forumet pleie kontakten med naboland og sørge for god kommunikasjon på et nivå som ligger nærmere innbyggerne enn det større organisasjoner gjør. Møtene er viktige, men får liten oppmerksomhet utenfor kretsen av de innvidde.

Konkrete resultater

Som et mer håndfast resultat av Østersjøsamarbeidet finner vi blant annet bygging av husvære til gatebarn i Nordvest-Russland. Et annet arbeidsfelt er behandling av østeuropeiske ofre for menneskehandel med kvinner og barn, og sexmisbruk i Skandinavia. Medlemslandene i Østersjørådet er både opprinnelses-, transitt- og mottakerland for ofrene. Andre eksempler på innsats er forsendelser av medisiner til folk i Baltikum som er smittet av hiv eller tuberkulose. Utbedring av fengsler og opplæring i human og rettsstatlig opptreden er atter andre.

Organisert kriminalitet er et så omfattende problem i regionen at de fleste arbeids- og innsatsgrupper arbeider med det på en eller annen måte. Innenfor et samarbeid om grensekontroll er det gjennomført felles aksjoner og pågrepet storsmuglere til sjøs. Videre holder man nå på med å bygge opp et apparat for elektronisk overvåking av skipsbevegelser. Gjennom et politisamarbeid blir det øvd press på russiske myndigheter for å få dem til å hindre registrering og salg av luksusbi-

Det sivile samfunn skaper nettverk

Hvert år arrangeres et forum for frivillige organisasjoner i landet som har formannskapet i Østersjørådet. 2004-møtet er lagt til Estland og vil samle rundt 250 deltakere. Hovedtemaet er utvikling av det sivile samfunn i Østersjøregionen. En rekke arbeidsgrupper behandler emner som sosialpolitikk, bærekraftig utvikling, arbeidsliv, sivil sikkerhet, menneskerettigheter/multikultur, regional- og lokalpolitikk og bistand. Norske organisasjoner deltar med 12 personer. Kvinners Frivillige Beredskap www.kfb.no er paraply for sju norske organisasjoner, som inkluderer Redningsselskapet, Norges kvinne- og familieforbund, Norges bygdekvinnelag og Nasjonalforeningen for folkehelsen.

Regionalt samarbeid: Østersjørådet

Estisk EU-tilhenger. Hvor sterkt vil de baltiske landene vektlegge Østersjøsamarbeidet etter at de blir medlemmer av EU den 1. mai i år? *Foto: Scanpix*

Parlamentarikere til Bergen

På sensommeren 2004 er Bergen vertskap for rundt 300 parlamentarikere fra Østersjøregionen som møtes til sin årlige konferanse. Fokus rettes mot miljø- og helsespørsmål. En rekke norske politikere er aktive i samarbeidet. Våren 2004 kartlegger Rådet situasjonen til frivillige organisasjoner i Østersjøregionen og i hvilken grad myndigheter og frivillige organisasjoner samarbeider. Særlig vekt er lagt på å få fram forskjellen på praksisen i de nordiske land og Tyskland sammenliknet med de østlige landene i regionen. Her ønsker man å få fram den gjensidige nytten myndigheter og frivillige organisasjoner har av hverandre, og hvilken betydning dette har for demokratiske prosesser.

Drøft utfordringer som Østersjølandene står overfor.

ler som er stjålet i andre land. Rundt 200 000 slike biler forsvinner hvert år i regionen, og de utgjør enorme tap for forsikringsselskap og eier. En smuglerrute for biler til Russland via Nord-Norge er nå så godt som stengt, takket være Østersjørådets politisamarbeid.

En arbeidsgruppe for økonomisk samarbeid har nylig kartlagt medlemslandenes antikorrupsjonslovgivning og praksis. Slike kartlegginger legger press på medlemslandene til å gi informasjon og sender viktige signaler om eventuelle behov for endringer i lovverket.

Trenger vi Østersjørådet?

Estlands utenriksminister sa i en tale i 2003 på et møte i Østersjørådet: «Vi kan ikke og må ikke regne med at aktører utenfor Østersjøregionen skal ta initiativ og drive fram saker som er viktige for oss.» Østersjørådet har følgelig samordnet faglige og politiske **innspill til handlingsplanen for EUs nordlige dimensjon** 2004–2006. Medlemslandene i Østersjørådet er identiske med EUs nordlige dimensjon. Rundt 25 faste arbeidsgrupper, organer og organisasjoner i Østersjøregionen har holdt samordningsmøter og kommet med skriftlige innspill om sine fagområder til EU via Østersjørådet. Rådet samlet også innspill fra andre regionale samarbeidsfora, slik som Barentsrådet, Nordisk Ministerråd og Det arktiske råd. Uttalelsene bruker EU både som orientering og som bidrag til sin endelige handlingsplan for virksomheten i Europas nordområder. Handlingsplanen gir retningslinjer for satsingen innen de viktigste samfunnsområder i årene framover. Innspill fra deltakere i Østersjøsamarbeidet, slik som NGO-forumet (forum for frivillige organisasjoner), finner altså veien inn i EUs handlingsplan – en plan som legger grunnen for EUs økonomiske prioriteringer. Østersjøsamarbeidet sikrer at både EU-medlemmer og ikke-EU-medlemmer i regionen får framført sine synspunkter og erfaringer når Brussel stikker ut kurs. Samarbeidet i Østersjørådet viser at landene i regionen står samlet om å oppnå en positiv samfunnsutvikling.

Gry Tinde er rådgiver ved Østersjøregionens sekretariat i Stockholm.

Alle arbeidsoppgaver og nettadresser: **se under.**

 ETTERTRYKK FORBUDT ISSN: 0801-9509